

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ
КАФЕДРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Заповідна справа

обов'язкова професійна

за освітньо-професійною програмою «Екологічна безпека»

підготовки бакалавра

галузь знань – 10 «Природничі науки»

спеціальність – 101 «Екологія»

мова навчання українська

Рекомендовано кафедрою охорони праці
та екологічної безпеки

на 2024 – 2025 навчальний рік.

Протокол від 2 вересня 2024 року №2

Силабус розроблений відповідно до робочої програми навчальної дисципліни
«Заповідна справа»

2024 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа» передбачає розкриття таких проблемних питань сьогодення як організація, функціонування, охорона природно-заповідних територій та об'єктів, управління, особливості проведення наукових досліджень в межах природно-заповідного фонду, опанування основних принципів концепції створення Всеєвропейської і національної екологічної мережі, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, стратегія та перспективи розвитку заповідної справи, структура та класифікація природоохоронних територій світу і форми міжнародного співробітництва в галузі організації, збереження та використання природоохоронних територій. Увагу приділено аналізу сучасного стану щодо охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Передбачається розвиток у здобувачів вищої освіти логічного мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки навчальної дисципліни із повсякденним життям; формування світогляду, що базується на аксіологічних пріоритетах сучасної екології НС.

Навчання з навчальної дисципліни «Заповідна справа» відбувається на старших курсах після вивчення здобувачами вищої освіти таких навчальних дисциплін, як «Вступ до фаху», «Загальна екологія», «Ґрунтознавство», «Ґідрологія», «Метеорологія та кліматологія», проведення ландшафтно-екологічної навчальної практики і перед вивченням блоку професійно-орієнтованих навчальних дисциплін «Оцінка впливу на довкілля», «Організація та управління в природоохоронній діяльності», «Моніторинг довкілля» та ін.

Інформація про науково-педагогічного(них) працівника(ів)

Загальна інформація	Ільїнський Олексій Володимирович, старший викладач кафедри охорони праці та екологічної безпеки факультету управління та безпеки населення, кандидат біологічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 304, Телефон (робочий) – (057)707-34-46, 707-34-57.
E-mail	illinsky@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Загальна екологія. Екологічна безпека. Метаногенез, важкі метали в довкіллі. Заповідна справа.
Професійні здібності	Досвід практичної роботи в галузі екології та викладацької діяльності
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Профіль у Google Академія https://scholar.google.com/citations?authuser=1&user=TD0JdloAAAAJ Має більше 85 наукових і науково-методичних публікацій за спеціальністю 101 «Екологія».

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щочетверга з 16.00 до 17.00 у кабінеті № 304 або онлайн з використанням засобів інтернет-зв'язку. У разі необхідності час додаткової консультації здобувача вищої освіти погоджується окремо.

Мета вивчення навчальної дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти базових знань з науково-теоретичних засад заповідної справи та особливостей організації заповідної справи в Україні у порівнянні з міжнародними підходами та нормами для застосування в професійній діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	Професійна обов'язкова
Навчальний рік	3
Семестр	5
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	4
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	120
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	22
- практичні заняття (годин)	12
- семінарські заняття (годин)	26
- лабораторні заняття (годин)	-
- інші види занять (годин)	
- самостійна робота (годин)	60
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	0
- підсумковий контроль	іспит

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа» є такі навчальні дисципліни як «Загальна екологія», «Ґрунтознавство», «Метеорологія та кліматологія», «Ґідрологія», «Історія та культура України» тощо.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екологічна безпека»,

вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПРН
Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.	ПР06
Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.	ПР16
Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів.	ПР23

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності)	К06
Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі	К21
Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування	К24
Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами	К26

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ

Тема 1.1 Заповідна справа як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання.

Тема 1.2 Науково-методологічні засади заповідної справи.

Тема 1.3 Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.

Тема 1.4 Формування мережі природно-заповідних територій.

Тема 1.5 Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття.

МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Тема 2.1 Нормативно-правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 2.2 Створення та проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 2.3 Природні і біосферні заповідники.

Тема 2.4 Національні парки. Регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Тема 2.5 Управління природно-заповідним фондом України.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма						
	Кількість годин						
	усього	у тому числі					
лекції		семінарські заняття	практичні заняття	лабораторні і заняття (інші види занять)	самостійна робота	підсумковий контроль	
5- й семестр							
Модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи							
Тема 1.1. Заповідна справа як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання.	16	2	2	6		6	
Тема 1.2. Науково-методологічні засади заповідної справи.	10	2	2			6	
Тема 1.3. Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів	10	2	2			6	
Тема 1.4 Формування мережі природно-заповідних територій	10	2	2			6	
Тема 1.5. Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття	10	2	2			6	
Підсумкова модульна (контрольна) робота	2		2				МК 2
Разом за модулем 1	58	10	12	6		30	2
Модуль 2. Організація заповідної справи в Україні							
Тема 2.1 Нормативно-правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України	14	2	2			6	
Тема 2.2 Створення та проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України	12	2	2			6	
Тема 2.3 Природні і біосферні заповідники	18	4	4			6	
Тема 2.4 Національні парки. Регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища	18	2	2	6		6	

Тема 2.5 Управління природно-заповідним фондом України	13	2	2			6	
Підсумкова модульна (контрольна) робота	2		2				МК 2
Разом за модулем 2	77	12	14	6		30	
Разом	135	22	26	12		60	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність природно-заповідної справи	2
2	Наукові принципи та підходи до розбудови екологічної мережі	2
3	Класифікація природно-заповідних територій	2
4	Всеєвропейська та національна екологічна мережа	2
5	Збереження видів Червоної та Зеленої книг України в мережі природно-заповідного фонду України	2
6	Проведення модульного контролю № 1	2
7	Характеристика природно-заповідного фонду в межах адміністративних одиниць	2
8	Проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду	2
9	Географія та особливості природних і біосферних заповідників України	4
10	Розвиток ландшафтних парків та інших об'єктів ПЗФ в Україні	2
11	Менеджмент національних парків: питання взаємодії з місцевим населенням	2
12	Проведення модульного контролю № 2	2
	Разом	26

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виїзне заняття в Фельдман Екопарк/дистанційно, 3d-тур	6
2	Виїзне заняття в Музей природи ХНУ ім. Каразіна/ дистанційно, 3d-тур	6
	Разом	12

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Підготовка рефератів на теми: «Роль і значення природно-заповідних територій та об'єктів у житті суспільства», «Розбудова природно-заповідних територій як механізм подолання кризи біорізноманіття», «Еколого-біологічний підхід до організації природно-заповідних територій», «Історія міжнародного природоохоронного руху», «Роль заказників в сучасній мережі природно-заповідного фонду України», підготовка доповідей і презентацій до семінарських занять відповідно теми заняття.

Форми та методи навчання і викладання

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання

(ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

- *методи навчання за характером логіки пізнання*: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традиційний;

- *методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається*: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

- *інноваційні методи навчання*: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

- *самостійна робота*.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: виступи на семінарах, реферати, презентації виконаних індивідуальних завдань, модульні контрольні роботи, іспит.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться у формі: фронтальне та індивідуальне опитування, виконання письмових завдань, тестування і контрольних робіт.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль			
Модуль № 1	Лекції	5	-
	Семінари	5	3
	Практичні заняття	1	4
	Модул. контроль (контрольна робота)	1	15

	Разом за модуль № 1			34
Модуль № 2	Лекції	6	-	-
	Семінари	6	3	18
	Практичні заняття	1	3	3
	Модул. контроль (контрольна робота)	1	10	15
	Разом за модуль № 2			36
Разом за поточний контроль				70
II. Екзамен				30
<i>Додаткові необов'язкові завдання та науково-дослідна діяльність здобувача вищої освіти</i>				<i>до 10</i>
Разом за всі види навчальної роботи (Іспит)				100

Поточний контроль.

В кожному модулі є завдання для підготовки до семінарського заняття. Максимальна кількість балів для оцінювання знань здобувачів наведена нижче.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 3 балів):

3 бали – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

2 бали – здобувач частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

1 бал – здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 4 балів (модуль 1) до – 3 – модуль 2):*

4 (3) бали* – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

3-2 бали* – здобувач частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

1 бал – здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Модульний контроль.

Контрольна робота є складовою поточного контролю і виконується у вигляді аудиторної письмової роботи або складання тесту під час останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти при виконанні контрольних робіт (оцінюється від 0 до 15 балів):

12-15 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, дотримано всі вимоги до виконання;

8-11 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, але вони недостатньо обґрунтовані, або у відповідях наявні незначні помилки;

6-7 балів – вірні відповіді дано на 75% запропонованих питань;

5-6 балів – вірні відповіді дано на 50% запропонованих питань;

2-4 бали - вірні відповіді дано менше, ніж на 50% запропонованих питань, наявні значні помилки;

0-2 бали – відповіді відсутні або робота містить грубі помилки на більшість запропонованих питань.

Індивідуальні завдання.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань.

Індивідуальне завдання передбачає підготовку доповідей або рефератів за додатковою тематикою. Доповідь в усній формі оцінюється у 3 бали, доповідь з презентацією та/або письмово оформлений реферат оцінюється до 5 балів в тому разі, якщо сума балів за поточний контроль менше 75 балів.

Підсумковий контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені:

Підсумковий контроль успішності проводиться на завершальному етапі з метою оцінки результатів навчання здобувачів вищої освіти, оцінки їх знань і навиків за обсягом, якістю, глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності відповідно до моделі фахівця, проводиться у формі екзамену і диференційного заліку. Екзамен проводиться за білетами.

Додаткові запитання ставляться за тим матеріалом, який висвітлює або побічно торкається у своїй відповіді здобувач вищої освіти. Для уточнення оцінки знань не виключається можливість додаткових запитань за іншими розділами курсу.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час екзамену (оцінюється від 0 до 30 балів):

25-30 балів – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, повністю, логічно і послідовно розкрив питання білету, виявив вміння застосовувати існуючі методики, наводити приклади, самостійно аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал не допускаючи помилок. Під час відповіді продемонстровані вміння самостійно працювати з додатковою літературою.

18-24 бали – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, однак під час надання відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, наявні несуттєві неточності та незначні помилки, які не впливають на загальну правильність відповіді.

13-17 балів – здобувач вищої освіти засвоїв тільки основний матеріал, не знає окремих положень, допускає неточності у відповіді, не вміє достатньо чітко сформулювати окремі положення, порушує послідовність у викладанні матеріалу, має певні труднощі у поєднанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням.

6-12 балів – здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, зміст визначених питань розкриває недостатньо, допускаючи при цьому суттєві неточності. Відповідь задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.

1-5 балів – здобувач вищої освіти не засвоїв значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не вміє логічно і послідовно викласти основні положення і має значні труднощі у поєднанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням. Для отримання позитивної оцінки необхідне значне доопрацювання.

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Для отримання позитивної оцінки необхідне значне доопрацювання.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до аудиторних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Під час аудиторного заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. Під час виконання індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 70 % оригінального тексту під час перевірки на плагіат, тези доповідей - не менше 90 %.

6. Здобувач допускається до складання підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені відповідною робочою програмою навчальної дисципліни в семестрі та набрав за них необхідну кількість балів для допуску до підсумкового семестрового контролю.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Освітньо-професійна програма «Екологічна безпека» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 10 – Природничі науки, спеціальність 101 – Екологія. Ільїнський О.В., Артем'єв С.Р., Бригада О.В., Мацак А.О., Жук В.М., Рихлик К.В., Рейнвальд Б.С. – Х: НУЦЗУ, 2024. – 27 с.
2. Андронов В.А. Заповідна справа : навч. посіб. / В.А. Андронов, Є.О. Варивода, Г.В. Тітенко. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – 204 с.
3. Гринчишин Н. М. Природно-заповідна справа [Текст] : навч. посіб. / Н. М. Гринчишин. - Львів: ЛДУБЖД, 2008. - 224 с.
4. Заповідна справа [Текст] : навч. посіб. / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, В. Д. СОЛОДКИЙ, Ю. Г. МАСІКЕВИЧ та ін. - Харків: НТУ «ХП», 2002. - 240 с.
5. Рибалова О.В., Бригада О.В., Сарапіна М.В., Ільїнський О.В. Інтегральна оцінка стану земельних ресурсів Харківської області // Abstracts of II International Scientific and Practical Conference «SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY» Liverpool, United Kingdom 9-11 October 2019, 471-479
6. Лінський Я.О., Ільїнський О.В. Аналіз стану екомережі Харківської області. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2021. 440 с.. С. 310
7. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні: – К.: Мінприроди України, 2020. – 560с.
8. Україна: Еколого-географічний атлас. – К.: Варта, 2006. – 220 с.
9. Природно-заповідний фонд Харківської області [Текст] // О. В. Клімов, О. Г. Вовк, О. В. Філатова. - Х. : Райдер, 2005. - 304 с.

Нормативно-правові документи:

1. Закон України «Про правові засади цивільного захисту», від 24.06.2004 № 1859-IV.
2. Закон України «Про охорону навколишнього середовища» від 25.06.1991 р. № 1264.
3. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 р. № 0962.
4. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р. № 2456.
5. Закон України «Про рослинний світ» від 09.04.1999 р. № 0591.
6. Закон України «Про тваринний світ» від 03.03.1993 р. № 3041 і від 13.12.2001 р. № 2894.
7. Закон України «Про захист рослин» від 14.10.1998 р. № 0180.
8. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» від 21.09.2000 р. № 1989.
9. Земельний кодекс України від 25.10. 2001 р. № 2768-14.
10. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94.

11. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-12.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/>
2. Законодавство України / сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/>
3. Програма ООН з навколишнього середовища UNEP. – Режим доступу: <https://www.unenvironment.org/>
4. Програма ООН з навколишнього середовища UNEP. net (United Nations Environment Program) . – Режим доступу: <http://www.unep.net>
5. Всесвітня метеорологічна організація WMO. – Режим доступу: <http://www.wmo.ch>
6. Система Світових центрів даних МСНС. – Режим доступу: <http://www.ngdc.noaa.gov/wdc/wdcmain.html>
7. Інформаційна система програми ЮНЕП GRID. – Режим доступу: <http://www.grid.org>
8. Міжнародна програма геосферно-біосферних досліджень IGBP. – Режим доступу: <http://www.igbp.kva.se/cgi-bin/php/frameset.php>.
9. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/files/national_ecology.pdf
10. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» . – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>
11. Інтернет-видання газети EarthTimes. – Режим доступу: www.earthtimes.org
12. Національна Рада з питань науки та навколишнього середовища National Council for Science and the Environment (NCSE)). – Режим доступу: www.cnie.org

Розробник:

викладач кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки, кандидат біологічних наук, доцент

Олексій ІЛЬІНСЬКИЙ